
Etudes sur la faune littorale de la Belgique. Mollusques
et autres animaux inférieurs recueillis sur la côte

Belge en 1882 (idem 1883).

E. Dumoulin

Zo luidde de oorspronkelijke titel van twee artikeltjes, geschreven door Paul Pelseneer, een Belgisch zoöloog-malacoloog en één van de eerste waarnemers van mollusken en andere zeeorganismen aan onze kust. De artikels werden gepubliceerd in 'Annales de la Société royale Malacologique de Belgique'. De Société Malacologique de Belgique was een vereniging die zich vooral met fossielen, en meer bepaald fossiele mollusken, bezighield. Rond het jaar 1920 hield deze vereniging echter op te bestaan. Pelseneer heeft nog meerdere verslagen geschreven over zijn vele waarnemingen, in bovenvermelde artikels is zelfs sprake van observaties van levend materiaal uit zijn zeeaquarium. Dat Pelseneer veel te doen had met de mariene biologie blijkt o.m. uit het feit dat hij op een gegeven moment pleit voor de oprichting van een Zoölogisch Station langs onze kust. De Annales en ook diverse Mémoires waarin ten tijde van het bestaan van de Société Malacologique werd gepubliceerd, herbergen waarschijnlijk nog een schat aan waarnemingen van het eerste uur.

Om een beeld op te hangen van de waarnemingen die P. Pelseneer verrichtte volgt hieronder dan een verkorte weergave van twee publicaties (1882 en 1883). De sterk verouderde naamgeving was nogal dikwijls de aanleiding tot veel zoekwerk om juist te weten te komen welke soort nu eigenlijk bedoeld werd.

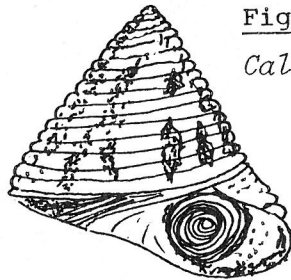
Onderstaande samenvatting is beperkt tot de Cephalopoden, Gastropoden en de Bivalven.

Cephalopoda

- +*Ommatostrephes sagittatus*: Heistse vissers vingen tijdens de zomer van 1882 één exemplaar
- +*Loligo media* (= *Alloteuthis subulata*): tamelijk talrijk te Blankenberge, werd van op de staketsels regelmatig opgevist tijdens de maand augustus
- Sepia officinalis*: 1 ♀ in de netten van een garnaalvanger
- +*Sepiola atlantica*: te Bl'ge aangetroffen in de netten van garnaalvissers

Gastropoda

- Emarginula fissura*°° (= *Emarginula reticulata*): 1 exemplaar te Oostende
Emarginula rosea werd meerdere malen gevonden (elders gepubliceerd)
- Helcion pellucidum*°°: diverse ex. op het strand rond Oostende. Volgens Pelseneer vroeger verkeerdelijk als *Acmaea virginea*
- +*Pabella vulgata*: levend op golfbrekers te Bl'ge
- Trochus tumidus*°° (= *Gibbula tumida*): op het strand van Heist en De Panne
- +*Trochus zizyphinum*
(= *Calliostoma zizyphinum zizyphinum* en/of *Calliostoma zizyphinum simile*) (Fig. 1): levend gevangen door Blankenbergsse vissers
- +*Littorina littorea*: levend op stenen en golfbrekers
- +*Littorina rudis*: levend op de hoogste plaatsen van de golfbrekers. De variëteit *tenebrosa* komt eveneens voor tussen *rudis*
- +*Hydrobia ulvae*° (= *Peringia ulvae*): ledige ex. komen veel voor op kokers van *Terebella conchilega* en *Lanice conchilega*
- Rissoa semistriata*° (= *Putilla semistriata*): op een koker van *Terebella conchilega*
- Rissoa parva*° en *Hydrobia ventrosa*° (= *Turboella*

Figuur 1.
Calliostoma zizyphinum

- parva parva* en/of *T. p. interrupta*, *Hydrobia stagnorum*): op kokers van de schelpkokerworm
- +*Adeorbis subcarinatus*° (= *Tornus subcarinatus*):
1 ledige schelp op een koker van *Terebella conchi-
lega*,
- Cerithium perversum* (= *Triphora perversa adversa*):
1 mooi exemplaar op een steen meegebracht door
Blankenbergse vissers. Pelseneer geeft ook op
dat exemplaren te Oostende verzameld werden.
- Scalaria clathratula*° (= *Epitonium clathratulum
clathratulum*): samen gevonden met bovengenoemde
soort
- Cypraea europaea*°° (= *Trivia arctica* en/of *T.
monacha*): 1 afgerold exemplaar op het strand van
Blankenberge
- Trophon truncatus*°° (= *Trophonopsis truncatus*):
gerolde exemplaren te Blankenberge (Fig. 2)
- +*Purpura lapillus* (= *Nucella lapillus lapillus*):
levend op de uiteinden van golfbrekers
- +*Buccinum undatum*: opgevist op oesterbanken (18 à
20 mèter diepte)
- Neptunea gracilis*° (= *Sipho gracilis*) (1): tame-
lijk talrijk langs gans de kust.
Soms levend gevangen.

Figuur 2. *Trophon truncatus*

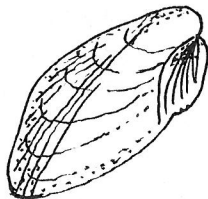
- Pleurotoma turricula*° (= *Oenopota turricula*)
enkele exx. op zelfde vindplaats als *Cypraea
europaea*
- Pleurotoma septangularis*° (= *Haedropleura septan-
gularis*): 1 ex. in de omgeving van Oostende
- Defrancia purpurea*° (= *Philbertia prupurea*):
zelfde plaats als bovenvermelde soort

(1) bij *Sipho gracilis* geldt ° alleen voor de exx.
gevonden langs de kust; geldt daarbij ook de vraag of
ze wel tot deze soort behoren. Het betreft hier mis-
schien de fossiele soort *S. curtus* uit het Pliocéen.

-*Utriculus obtusus*° (= *Retusa obtusa*): 1 leeg exemplaar op *Terebella conchilega*.

Bivalvia

- Modiolaris marmorata* (= *Musculus tumidus*): diverse exemplaren levend op stenen aangetroffen (Fig. 3)
- Pecten pes-lutrae*° (= synoniem voor?): alleen losse kleppen verspreid over de kust, soms tamelijk vers.
- +*Pecten tigerinum*°° (= *Palliolum tigerinum*): losse kleppen, niet levend, zeldzaam
- +*Montacuta ferruginosa* (= *Tellimyia ferruginosa*): vele losse kleppen op kokers van de schelpkokerworm
- +*Cardium edule* (= *Cerastoderma edule*): levend nabij de laagwater limiet
- +*Mactra subtruncata* (= *Spisula subtruncata*): langs bijna gans de kust op de limiet van laagwater
- Lutraria elliptica* (= *Lutraria lutraria*): gebroken stukken op het strand
- +*Gastrana fragilis*°°: losse kleppen te Blankenberge werd als levend voor de kust aanzien
- +*Tellina solidula* (= *Macoma balthica*): levend langs de kust in het zand bij laag water
- +*Donax vittatus*: te vinden samen met *Donax trunculus*. *Donax vittatus* is echter het talrijkst.
- +*Syndosmya alba* (= *Abra alba*): zelfde vindplaats als *Mactra subtruncata*
- Tapes virgineus* (= *Venerupis rhomboïdes*): 1 jong ex. levend op een steen
- +*Tapes pullastra* var. *perforans* (= *Venerupis senegalensis* forma *saxatilis*): tamelijk algemeen in stenen opgebaggerd op 30 à 35 meter diepte
- Panopaea plicata* (= *Turneria jeffreysi*): 1 verse klep op een aangespoelde balk

Figuur 3. *Musculus tumidus*

+*Pholas candida* (= *Barnea candida*): levend aange-
troffen in turfblokken die na storm aanspoelen,
ook levend in kleibanken

+*Pholas crispata* (= *Zirfaea crispata*): levend in
turf, ook levend in het zand bij laagwater

-*Teredo megotara* (= *Psiboteredo megotara*): in aan-
gespoeld hout te Oostende samen met *Teredo navalis*

Enige toelichting omtrent bovenvermelde gegevens
is uiteraard noodzakelijk. Typisch is hier wel het
feit dat recent en fossiel materiaal door elkaar ge-
haald worden. De soorten die met °° zijn aangeduid
zijn volgens mij van fossiele oorsprong

het teken ° geeft de soorten aan die m.i. twijfel-
achtig van recente aard zouden zijn. De kans dat
bepaalde soorten aangevoerd zijn (op wier of andere
drijvende voorwerpen) bestaat natuurlijk ook, deze
mogelijkheid wordt hier dan ook niet uitgesloten.

Een tweede punt zijn de nogal vaag gebleven
vindplaats-gegevens, het is daarbij niet uitgesloten
dat de zogenaamd opgeviste exemplaren afkomstig zijn
van buiten onze territoriale wateren zoals bijvoor-
beeld uit het Kanaal of van de Engelse Oostkust.

De determinaties zelf zijn moeilijk te interpre-
teren, doch de opgave van de soort *Donax trunculus*
en de verwarring tussen *Helcion pellucidum* en
Acmaea virginea doet vermoeden dat een en ander nog
niet helemaal op zijn pootjes stond.

Niettegenstaande de onvolledigheden die tussen
de waarnemingen sluipen leek het mij toch interes-
sant om het werk van één van onze pioniers even in
het daglicht te stellen, vooral omdat vermoedelijk
nog meer waardevolle gegevens van Paul Pelseneer
zich in stoffige archieven bevinden en waarscijn-
lijk maar weinig bekend zijn bij mensen die zich
voor onze mariene fauna interesseren.

+ = 1882

- = 1883

Literatuur

- Beedham G.E., 1972. Identification of the British Mollusca. Hulton group keys.
- Glibert M., 1954. Pleurotomes du Miocène de la Belgique et du Bassin de la Loire.
Verh. Kon. Belg. Inst. Natuurw. 129:75 pp.
- Mc Millan N.F., 1973. British Shells. 196 pp.
- Parenzan P., 1970. Carta d'identita delle conchiglie del Mediterraneo. I. Gasteropodi.
Bios Taras Editrice.
- Pelseneer P., 1882. Etudes sur la faune littorale de la Belgique. Mollusques & autres animaux inférieurs recueillis sur la côte Belge en 1882. Ann. Soc. roy. Malac. Belg. 17: 31-43.
- Pelseneer P., 1883. Idem.
Ann. Soc. roy. Malac. Belg. 18: 116-121.

De Wulk 8
8390 Knokke-Heist